

КОРЕКЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

УДК: 376.33:796.012.23

Тодоров П.І.

У статті приводяться результати експериментально-педагогічних досліджень з впливу фізичних навантажень на стан фізичного розвитку та рухової сфери дітей з вадами слуху. Аналіз праць фахівців цієї галузі показав, що раціональне використання різноманітних засобів та методів фізичного виховання допомагає скоректувати недоліки фізичного розвитку й рухової сфери глухих та слабочулих дітей.

Ключові слова: фізичне виховання, рухова сфера, порушення слуху, корекція.

КОРРЕКЦИОННАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ С НЕДОСТАТКАМИ СЛУХА

Тодоров П.И.

В статье приводятся результаты экспериментально-педагогических исследований по влиянию физических нагрузок на состояние физического развития и двигательной сферы детей с недостатками слуха. Анализ работ специалистов этой области показал, что рациональное использование разных средств и методов физического воспитания помогает скорректировать недостатки физического развития и двигательной сферы глухих и слабослышающих детей.

Ключевые слова: физическое воспитание, двигательная сфера, нарушение слуха, коррекция.

THE CORRECTIONAL ORIENTATION OF PHYSICAL TRAINING OF CHILDREN WITH HEARING LACKS

Todorov Petro

In article the results of experimental-pedagogic researches on influence of physical activities on a condition of physical development and impellent sphere of children with hearing lacks are resulted. The analysis of works of experts of this area has shown that rational use of different means and physical training methods, helps to correct lacks of physical development and impellent sphere of deaf and children hard of hearing.

Keywords: physical education, motive sphere, violation of ear, correction.

Соціально-економічні та культурні процеси, які відбуваються у незалежній Україні, зумовили необхідність суттєвих змін у системі освіти, що знайшло своє відображення у Державній національній програмі “Освіта (Україна XXI століття)”, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній програмі “Діти України” та інших офіційних державних документах. У них наголошується, що діти з особливостями психофізичного розвитку потребують особливої турботи; вказується на необхідність оновлення

змісту освіти, впровадження нових підходів, форм, методів навчання і виховання, які б відповідали потребам розвитку особистості цих дітей, сприяли розкриттю талантів, їх розумових та фізичних здібностей; визначається пріоритетність забезпечення їм повноцінної життєдіяльності, оптимальних умов для максимальної соціально-трудової реабілітації.

Провідною ідеєю сучасної спеціальної освіти є досягнення такого рівня освіченості, який відповідає потенційним можливостям дітей з особливими освітніми потребами, їхня підготовка до адаптації та інтеграції в сучасне суспільство, формування активних рис особистості, яка здатна не лише споживати, а й створювати соціально-культурні й матеріальні цінності.

Фізична реабілітація дітей з порушеннями слуху – один з важливих напрямків роботи спеціальних установ – є головною частиною оздоровчої й виховної роботи й виступає потужним способом зміцнення здоров'я й правильного фізичного розвитку дітей.

Важливу роль у вирішенні проблеми корекції, реабілітації та соціальної інтеграції дітей з обмеженими можливостями в умовах сьогодення відіграють засоби адаптивного фізичного виховання. Різноманітність і спрямованість фізичних вправ, що застосовуються в системі адаптивного фізичного виховання, варіативність їх виконання дозволяють здійснювати добір і необхідне їх поєднання з урахуванням завдань корекції рухових порушень і підвищення фізичної підготовленості учнів спеціальних шкіл до оптимального рівня.

Недостатня кількість рухів призводить до ослаблення організму і його функціональних систем й органів, спричиняючи розвиток низки важких хронічних захворювань внутрішніх органів й обміну речовин. Навіть здорова людина, яка довгостроково веде малорухомий спосіб життя, стає погано пристосованою до психічних і фізичних навантажень, до змін зовнішніх умов.

Внаслідок первинного дефекту при відсутності своєчасного педагогічного втручання можуть виникати ускладнення вторинного, і, навіть, третинного порядку: наприклад, у дітей зі зниженим слухом первинним дефектом є часткове порушення слухового сприймання, вторинним – порушення мовлення, третинним – порушення словесно-логічного мислення та пам'яті, особливості характеру.

Спеціальне навчання та виховання дітей з вадами слуху неможливе без реалізації комплексного педагогічного підходу. Корекція повинна відбуватися з урахуванням особливостей дефекту, психофізичних можливостей і потреб дитини.

Одним з актуальних напрямків сучасної корекційної педагогіки є розробка змісту, форм і методів надання своєчасної й кваліфікованої допомоги дітям з вадами слуху.

Об'єкт дослідження – процес корекції фізичного розвитку та рухової сфери дітей з вадами слуху.

Предмет дослідження – корекційні основи фізичного виховання дітей з вадами слуху.

Мета дослідження полягає в тому, що обґрунтувавши в теоретико-методологічному плані корекційно-компенсаторні та психолого-педагогічні умови дітей з вадами слуху визначити шляхи їх реалізації в системі фізичного виховання.

Немає жодного органа й системи в організмі людини, діяльність яких не активізувалася б під впливом фізичних вправ. Завдяки їх виконанню

підвищується рівень й інтенсивність процесів обміну, підсилюється кровообіг. Фізичні вправи, будучи потужним засобом впливу на організм, розширюють діапазон можливостей, у першу чергу рухової сфери, порушеної стійким дефектом.

Дослідження Тонкової-Ямпольської Р. В., Черток Т. Я., Годубевої Л. Г. (1989) і ін. про позитивний вплив занять фізичними вправами на розумову працездатність, показують, що систематичні фізичні вправи, ігри, прогулянки позитивно впливають на центральну нервову систему, на діяльність всіх органів і систем, попереджають стомлення й перевтому, створюють позитивний емоційний стан, тим самим поліпшують життєдіяльність і підвищують працездатність організму. Фізичне виховання сприяє розвитку в дітей розумових здібностей, сприйняття, мислення, уваги, просторових і тимчасових уявлень. Нормальний руховий розвиток сприяє активізації психіки й мови дитини, що у свою чергу стимулює становлення рухових функцій, зв'язок між розвитком дрібної моторики й мовою.

Аналіз результатів педагогічних досліджень в галузі спеціальної освіти дітей з порушеннями слуху виявив тісний зв'язок між рівнем фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей, їхньою руховою активністю та психічного розвитку дитини. Рухова активність позитивно впливає на перцептивні і інтелектуальні процеси. Рухи тренують пірамідну і екстрапірамідну системи. Діти, що мають велику рухову активність в режимі дня, характеризуються середнім і високим рівнем фізичного розвитку, кращими показниками функціонального стану ЦНС, економічною роботою серцево-судинної і дихальної систем, вищими адаптаційними можливостями організму, меншою схильністю простудним захворюванням.

У працях Асабіної В. О. (1971), Ляхової І. М. (1992) та інших доведено, що завдяки руховій активності відбувається правильний розвиток хребта, зміцнюються м'язи тіла, і, навпаки, тривалі статичні навантаження, неправильні пози при сидінні й малій рухливості негативно позначаються на всьому фізичному розвитку, у тому числі й на формуванні постави.

Більшість дослідників визнають у глухих школярів наявність ряду особливостей в стані їх здоров'я та фізичного розвитку, а також зміни в функціональному стані слухового, вестибулярного та рухового апаратів. При цьому авторами була встановлена певна залежність функціонального стану ряду аналізаторів від занять фізичною культурою та спортом.

Дослідження, Дзюріча В. В. (1992), виявили, що важливе значення для фізичного розвитку та стану здоров'я дитини представляє час виникнення глухоти. Більше 70% дітей втратили слух до 2-х років, що в подальшому негативно відзначається на фізичному розвитку таких дітей. Найбільш частішою причиною глухоти є захворювання мозку, зазвичай вони важко протікають і справляють в подальшому негативний вплив на стан здоров'я і фізичний розвиток дитини. Неврологічне обстеження виявило у значної частини дітей порушення координації рухів та іншу остаточну симптоматику після перенесених захворювань.

При неврологічних обстеженнях дітей з вадами слуху віком 7-8 років (Шишцина Л. М., Панова В. І., Гендель Б. С.) значних порушень з боку ЦНС виявлено не було. В окремих випадках у дітей спостерігалась легка неврологічна

симптоматика: високі сухожилльні рефлексії, настановний ністагм, анізорефлексія, легкий тремор пальців рук, легка атаксія, рухове розгальмування. Дослідження Букуна Н.І. визнають деякі інші факти, в 64% дітей з порушеннями слуху маються різкі зміни характеру рефлекторної відповіді й у 43% відзначене невиражене зняття гальмового впливу кори головного мозку. Також дослідження Дьячкова О.І., дозволяють констатувати в них ознаки нестійкого стану нервової системи. Грибовська І.В. дійшла висновку, що функціональний стан центральної нервової системи, за даними електроенцефалографії, характеризується перевагою гальмівних процесів, що вказує на затримку дозрівання мозкових структур, які генерують альфа-ритм.

При дослідженнях серцево-судинної системи глухих дітей були виявлені функціональні порушення з тенденції до почастишання серцевих скорочень, підвищення артеріального дихання, у більшості з них спостерігається прискорений пульс, підвищений кров'яний тиск, порушення ритму дихання, порушення спльквальної здатності міокарда [5].

Також дослідниками (Байкіної Н.Г. [1], Бессарабова М.С. [2], Ковшова І.В. [3], Колишкін О.В. [4] та ін.) виявлені зниження життєвої ємності легенів, слаборозвинутого носового дихання, екскурсії грудної клітини дітей і піддітків з порушеннями слуху, що з'язане з порушенням мовленнєвого дихання.

Таким чином, у результаті педагогічних спостережень і на основі аналізу спеціальної наукової й науково-методичної літератури встановлені особливості фізичного розвитку глухих дітей і дітей зі зниженим слухом, стану постави, діяльності серцево-судинної і дихальної систем. Неприятливі зміни у стані здоров'я цих дітей викликані зниженою руховою активністю внаслідок порушення слуху, наявністю патологічного процесу в організмі, що відбиває причинно-наслідкові зв'язки у процесі патологічних змін, а також частково інтенсифікацією освітнього процесу, ускладненням навчальних програм, нервово-психічними переваженнями.

Дослідженнями Колишкіна О.В., Бабія І.М., Байкіної Н.Г., Бессарабова М.С., Ляхової І.М. встановлено, що до негативного впливу на рухову сферу дітей з порушеним слухом у шкільному віці варто віднести: недостатньо точну координацію і невпевненість у рухах, відносну уповільненість оволодіння всіма видами рухових навичок, труднощі збереження статичної і динамічної рівноваги, низький рівень орієнтування у просторі, низький рівень розвитку швидкості, швидкості реакції і швидко-силової якостей і відставання показників сили та станової сили й статичної витривалості.

Кучеренко Г.В. (2007) виявив, що глухі підлітки відстають від своїх однолітків зі збереженим слухом за показниками: максимальної статичної сили, динамічної „вибухової” сили розгиначів ніг, динамічної „вибухової” сили м'язів плечового пояса і тулуба, силової динамічної витривалості.

У роботі Колишкіна О.В. [4] спостерігаються найбільші розбіжності в показниках кистьової (18,5-26,4%) та станової динамометрії (11,5%-12,7%).

Таким чином, дослідники відзначали особливості рухової діяльності глухих, які залежать від втрати слуху, недостатньої мовної діяльності, зменшення обсягу інформації через враження слуху, від стану і розвитку рухового аналізатора, а також від ступеня функціональної активності вестибулярного аналізатора. Разом з тим всі дослідники відзначають, що при порушенні слуху є можливість за

допомогою збережених аналізаторів регулювати і здійснювати складні види рухів, комплексно чи вибірково впливати на ті чи інші функції.

Фізичне виховання дітей з сенсорними порушеннями повинно носити корекційно-компенсаторну спрямованість і повинно розпочинатися з ясельного віку, узв'язку з тим, що саме у молодшому віці закладається фундамент основних рухових функцій. Дитячий вік характеризується особливою пластичністю і лабільністю, стрімкістю фізичного, розумового розвитку, початковим формуванням якостей і властивостей, необхідних у подальшому навчанні і самостійному житті.

Фомічова Л.І. (1994 р.) вказує, що ігрова діяльність є провідним видом діяльності у дошкільному дитинстві. Ігри показали високу ефективність соціальної орієнтації, стали дієвим засобом корекції психомоторного розвитку дітей з сенсорними порушеннями.

Ельконін Д. Б. (1978) пояснював, що дитяча гра з'являється на певних етапах розвитку людства, вбирає в себе і віддзеркалює досвід конкретного суспільства. На думку Д. Б. Ельконіна, це пояснюється тим, що дитина взагалі поставлена перед необхідністю оволодіння суспільним досвідом. І до певного етапу розвитку людства вона ним оволодіває, включаючись в трудову діяльність дорослих. З розвитком суспільних відносин, знарядь праці, засобів виробництва дитина за своїми фізичними та психічними даними не може включатись в трудову діяльність. На зміну трудовій діяльності приходять ігри.

Як підкреслюють дослідники (Абілова Е.Н., Бабенкова Р.Д., Грабовська І.В., Коцан І.Я., Костанян А.О., Ляхова І.М., Трофімова Г.В., Форостян О.І. та ін.), рухливі ігри стають засобом не тільки корекції й компенсації порушених функцій, а також знаряддям удосконалення основних рухів: стрибків, бігу, ходьби, метання. Вони так само виробляють ряд навичок, що необхідні у повсякденному житті та трудовій діяльності, сприяють оволодінню простором, придбанню свободи і точності в рухах, легкості в них та впевненості у собі, розвивають координацію, спритність, швидкість, силу, сміливість, слух, дотик, просторову компетенцію. Ігри підвищують адаптацію дітей з вадами слуху до життєвих умов, поширюють функціональні можливості, допомагають оздоровленню організму, сприяють також корекції і компенсації діяльності серцево-судинної, дихальної, травної та інших систем, позитивно впливають на психіку, створюють умови для фізичної та соціальної реабілітації.

У 1970 році Костанян А.О. у своєму дослідженні відзначає значну роль слуху в розвитку рухових спроможностей школярів із порушеннями слуху. Також Дзюрич В.В. в своїх дослідженнях доводить роль слова в розвитку рухової сфери глухих. Широке введення словесних засобів спілкування дозволило в значній мірі подолати відставання розвитку рухової сфери глухих школярів. Застосування слова на уроках фізичного виховання дало змогу передавати дітям необхідну інформацію рухового акту та покращити процес формування рухових умінь і навичок.

У своєму дослідженні Бабенкова Р.Д. (1967) дійшла висновку, що корекційно-компенсаторна направленість фізичного виховання аномальних дітей засобами дихальних вправ сприяє зміцненню м'язів, які беруть участь в акті дихання, ліквідує дихальну недостатність та розвиває мовленнєве дихання.

Також Ковшова І. В. (1997) досліджувала корекційне значення дихальної гімнастики для дітей-інвалідів з порушенням слуху та патологією органів

дихання. Вперше розроблено та науково обґрунтовано методику комплексних занять дихальною гімнастикою і циклічних (плавання, біг) вправ з відповідним мовним забезпеченням. Розроблена і апробована реабілітаційна програма сприяла покращенню фізичного розвитку і функціонального стану кардіореспіраторної системи, підвищенню ефективності занять корекційного спрямування в глухих та тубінфікованих школярів 11-13 років.

У роботі Козирнова Г.Ф. відзначається позитивний вплив занять фехтуванням на підвищення швидкісних можливостей і вдосконалення рухового аналізатора цих дітей.

Дослідження Бессарабова М.С. (1979) експериментально обґрунтовують застосування занять ігрової спрямованості, а саме, занять баскетболом з глухими підлітками 11-15 років. Автор відзначає позитивний вплив даного виду занять на фізичний розвиток цих дітей, функціональний стан їхньої кардіореспіраторної системи, формування психомоторних функцій. Крім того, такі заняття сприяють комплексному вдосконаленню рухових здібностей, розвитку функції рухового, зорового та вестибулярного аналізаторів.

У дослідженнях Бабія І.М., Костянина О.О., Байкіної Н.Г. увага надається легкоатлетичним виравам на розвиток рухових якостей глухих школярів і підвищення їх фізичної працездатності. Автори вказують на тісний зв'язок фізичної підготовки школярів з вадами слуху з функціональним станом їх рухового аналізатора та діяльністю серцево-судинної системи. Зазначається, що систематичне застосування спеціально підібраних фізичних вправ дозволяє: отримати бажані результати фізичного та функціонального розвитку глухих школярів, усунути недоліки рухової сфери, нівелювати різницю в даних показниках між цими дітьми і тими, хто має збережений слух.

Ляховою І.М. [6] доведена ефективність вправ художньої, спортивної та ритмічної гімнастики на розвиток специфічних координаційних здібностей глухих учнів молодшого шкільного віку та зазначила стосовно корекції рухової сфери дітей з порушеннями слуху, підтвердження ефективності цілеспрямованих педагогічних зусиль саме в цей період їхнього вікового розвитку.

Дослідження Романенко О.В. (1997) засвідчило, що запропонована методика, занять із спортивного орієнтування дозволила покращити функціональний стан організму глухих школярів, підвищити рівень розвитку рухових якостей, поширити об'єм мовної інформації, скоротити строки вивчення спортивного орієнтування, зрівняти відмінності між глухими та школярами, та такими, якічують.

У дослідженні Колишкіна О.В. вперше експериментальним шляхом обґрунтовано комплексну методику позаурочних занять із слабочуючими юнаками засобами адаптивного фізичного виховання в процесі застосування спортивних ігор, плавання, виконання силових вправ і спеціальних вправ на витривалість.

Такти чином, вчені довели, що за рахунок оптимальної організації рухової активності глухих дітей можна не лише частково ліквідувати недоліки в розвитку рухової сфери, але й підвищити рівень їхнього фізичного розвитку та покращити функціональний стан основних систем життєзабезпечення, що сприятиме їхній соціальній інтеграції та професійній підготовці. Використання фізичних вправ у процесі корекційної роботи дозволяє попередити рухові вади, нормалізувати хід фізичного розвитку глухих дітей та значною мірою подолати вторинні порушення.

Окрім цього, фізичне виховання є могутнім засобом підготовки дітей з вадами слуху до суспільно-корисної праці та життя у суспільстві. Дослідження корекційно спрямованих, спеціально організованих і науково обґрунтованих занять фізичною культурою дітей, які мають сенсорні порушення, зокрема — порушення слухових функцій, дало можливість зробити висновок про їхню високу ефективність і необхідність впровадження результатів цих досліджень у практику спеціальних установ України.

Література:

1. Байкіна Н.Г. Коррекционные основы физического воспитания глухих школьников: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / Н.Г. Байкіна. - М., 1992. — 29 с.
2. Бессарабов Н.С. Возрастная динамика двигательных способностей и их формирование на уроках игровой направленности у глухих школьников: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / Н.С. Бессарабов - М., 1979. - 21с.
3. Ковшова І.В. Корекційне значення дихальної гімнастики для дітей-інвалідів з порушенням слуху та патологією органів дихання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / І.В. Ковшова. — Одеса, 1997. - 19 с.
4. Колишкін О.В. Корекція рухових порушень дітей старшого шкільного віку з розладом слуху засобами адаптивного фізичного виховання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / О.В. Колишкін. — Суми, 2004. — 245с.
5. Коцан І.Я. Педагогические основы коррекционной работы по физическому воспитанию глухих школьников младшего возраста: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / І.Я. Коцан. — Одесса, 1995. — 175 с.
6. Ляхова И.Н. Коррекционное значение гимнастики в учебно-педагогическом процессе по физическому воспитанию глухих школьников младших классов: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / И.Н. Ляхова. - М., 1992. - 125 с.

THE CORRECTIONAL ORIENTATION OF PHYSICAL TRAINING OF CHILDREN WITH HEARING LACKS

Todorov Petro

Abstract. *In article the results of experimental-pedagogic researches on influence of physical activities on a condition of physical development and impellent sphere of children are resulted. The important role in the solved problems of correction, rehabilitation and social integration of children with the limited possibilities in the conditions of the present is played by means of adaptive physical training.*

The important role in the solved problems of correction, rehabilitation and social integration of children with the limited possibilities in the conditions of the present is played by means of adaptive physical training. Variety and an orientation of physical exercises which are applied in system of adaptive physical training, variability of their performance allow to carry out selection

and necessary in association taking into account problems of correction of impellent infringements and increase of physical readiness of pupils of special schools to an optimum level. Results of pedagogical researches in the field of vocational education of children with a hearing disorder have rendered a close connection between level of physical development and physical readiness of children, their impellent activity and mental development of the child. orientation.

Scientists have finished that at the expense of the optimum organisation of impellent activity of deaf children it is possible not only to liquidate partially lacks of development of impellent sphere, but also to raise level of their physical development and to improve a functional condition of the basic life-support systems which will promote their social integration and vocational training. Use of physical exercises in process works allows to warn impellent lacks, to normalise a course of physical development of deaf children and appreciably to overcome secondary infringements. Besides, physical training is powerful means of preparation of children with hearing lacks to socially useful work and life in a society. The analysis of works of experts of this area has shown that rational use of different means and physical training methods, helps to correct lacks of physical development and impellent sphere of deaf and children hard of hearing.

Specially organised and scientifically well-founded employment by physical training of children which have touch infringements, has given the chance to draw a conclusion on their high efficiency and necessity of introduction of results of these researches in special establishments of Ukraine.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЛЬОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.14+372+378.4

Яблонська Т.М.

У статті обґрунтовано місце рольових ситуацій у формуванні комунікативних компетенцій майбутніх учителів іноземних мов.

***Ключові слова:** комунікативний метод, комунікативний підхід, комунікативна компетенція, рольова ситуація, рольова перспектива.*

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ ПОСРЕДСТВОМ РЕАЛИЗАЦИИ РОЛЕВОЙ ПЕРСПЕКТИВЫ

Яблонская Т.Н.

В статье обосновано место реализации ролевых ситуаций в формировании коммуникативных компетенций будущих учителей иностранных языков.

***Ключевые слова:** коммуникативный метод, коммуникативный подход, коммуникативная компетенция, ролевая ситуация, ролевая перспектива.*